

"O istidat ve arzuları besleyen kâinatın pek çok rabıtalarını ve hakikatlerini bütün bütün israf etmek öyle bir haksızlıktır ve imkân haricinde ve zâlimâne bir çirkinliktir." cümlesini devamıyla birlikte izah eder misiniz?

"Yoksa, sineğin sesini işitip hakk-ı hayatını vermekle fiilen cevap verdiği halde, gök gürültüsü kuvvetinde bekaya ait hadsiz hukuk-u insaniyenin, mezkûr yirmi hakikatler lisanlarıyla edilen ve Arşı ve ferşi çınlatan dualarını işitmemek ve o hadsiz hukuku zayi etmek ve sinek kanadının intizamı şehadetiyle sinek kanadı kadar israf etmeyen bir hikmet, bütün o hakikatlerin bağlandıkları insanî istidadatı ve ebede uzanan emelleri ve arzuları ve o istidat ve arzuları besleyen kâinatın pek çok rabıtalarını ve hakikatlerini bütün bütün israf etmek öyle bir haksızlıktır ve imkân haricinde ve zâlimâne bir çirkinliktir ki, Hak ve Hafız ve Hakîm ve Cemîl ve Rahîm isimlerine şehadet eden bütün mevcudât onu reddeder, 'Yüz derece muhal ve bin vecihle mümtenidir.' derler."(1)

Allah'ın hikmetine ve abes bir iş yapmayacağına bütün kainat şahittir. Her şey üstündeki fayda ve gayeler onun hikmetine kati delildir.

Hikmeti sonsuz olan Allah, insan ile kainat arasında da müthiş bir uyum ve ahenk oluşturmuştur. İnsanın mahiyetine konulan her bir kabiliyet ve cihazın iki yüzü var; bir yüzü ahiret hayatına bakar, diğer yüzü ise kainata bakar.

Mesela; insanın gözü ile kainat arasında sıkı bir gereklilik bağı vardır. Göz olmasa kainatın görünümü bir işe yaramaz, göz var lakin kainatın görünümü yok, bu da abestir. Aynı şekilde gözün verilmiş gayesi ile göz arasında dolayısı ile kainat arasında da ince bir gereklilik bağı var. **Gözün gayesi;** Allah'ın sanatlarını teftiş ve tefekkür edip kulluğa vasıta olmaktır. Kulluk ise mükafat ve mücazat diyarı olan ahireti iktiza eder. Demek kainatı ve gözü anlamlı ve hikmetli kılan şey; ahiret aleminin varlığıdır. Şayet ahiret aleminin kurulmaması, göz ve kainat bağlarından kopacağı için abes ve anlamsız hale düşer. Evi yapıp da üzerine dam yapmamak gibi.

İnsana ebedi arzu ve iştahı takacaksın, ama bu arzu ve iştahın tatmin edileceği bir diyarı yaratmayacaksın. O zaman bu duyguların takılması hikmetsiz ve abes olur ki, bu da Allah'ın sonsuz hikmetine aykırı bir durum teşkil eder. İşte öldükten sonra

---

hayatın devamı; kainatın ve insan olgusunun temeli ve esasıdır, nasıl temelsiz bina olmaz ise; ahiretsiz de kainat ve insan, saçma ve abes olur.

"İstidat ve arzuları besleyen kâinatın pek çok rabitalarını ve hakikatler." cümlesinde insanda ne kadar duygu ve kabiliyet varsa bunların kainatta bir karşılığı bir bağlantısı vardır. Göz ile manzaralar, kulak ile sesler, kalp ile kainatta ki hüsn ve kemaller, merak duygusu ile kainatın içinde ki sayısız merak edilecek hakikatler hep bu sınıftan rabita ve hakikatler oluyorlar. Yukarda izah edildiği üzere göz olup manzara olmasa, kulak olup ses olmasa vesaire abes meydana gelir.

(1) bk. [Şualar, On Birinci Şua \(Meyve Risalesi\), Yedinci Mesele.](#)